

מעדותו של ירון עמוס על ההצטרפות לפרטיזנים והגיוס לצבא האדום

ש. אתה הגעת עם הקבוצה של 130 איש לאן?

ת. פוסטובסקי הוביל אותנו לגילצ'י. אז היה כבר גדוד מאורגן.

ש. איך קיבלו אתכם?

ת. מאה אחוז. קיבלו אותנו יפה. רק ביקשו עוד פעם שנתפרק מכל מטבע שיש לנו ואירגנו פלוגה מס' 3. לפלוגה התמנה יהודי רוסי, יהודי מרוסיה, שקראו לו אפשטיין. אפשטיין הזה התייחס אלינו לא יפה. הוא היה ממש פחדן לבד והפיל עלינו פחד. היה מעליב אותנו. יצאנו לפעולה ראשונה. יצאו 12 חבר'ה, עם הנשק שהבאנו משווייז'נה, ו-8 נהרגו. 8 לא חזרו וכך נפל הנשק בחזרה לידי הגרמנים. הנשק היקר הזה ששילמנו על זה כל כך ביוקר והיה לנו כל כך חשוב, נפל בידי הגרמנים. והתחיל המרדף הגדול אחרינו. הגרמנים ריכזו 30 אלף חיילים מהחזית בשביל לנקות את יערות פולניה. התפזרנו לכל הרוחות. המצב הגיע להיות כל כך קריטי שבאחד הרגעים אמר המפקד: רבותי, כל אחד שיעשה מה שהוא רוצה. אין לנו יכולת להחזיק מעמד.

ש. אתם הגעתם לאיזה יער?

ת. לקפולה, ואחר כך לאורליקי, לצפון פולזיה. מקפולה ירדנו לצפון פולזיה. למזלנו, ופה היה המצב מאוד עלוב, לא ידענו איך להתנהג. חורף, כפור, כינים, לכלוך, מחלות, אנשים הלכו לאיבוד, עזבו את האנשים בביצות. ביום יש קצת שמש ומים, בלילה כפור. אסור היה להדליק מדורה.

עבר החורף ובא הסתיו. בסתיו זרקו אותנו מהגדוד. ז'וקוב אמר לנו: פלוגה ג', אין לכם נשק, אתם רק מעמסה על הגדוד. הגדוד יוצא למלחמה. לכו לכם בחזרה.

ש. רצו להתפטר מכם.

ת. כן. לכו לכם בחזרה ליערות קפולה. בשביל להגיע לקפולה היה צריך לעבור את הכביש הראשי ולך תעבור עם קבוצת אנשים בלי נשק. אולי היה איזה רובה או אקדח למפקד. נשק לא היה לנו, אבל עוד פעם המזל שיחק לנו והגענו לקפולה, ליער, בא האביב. קודם כל בנינו מחנה יפה ופה אלוהים היה אתנו. בסביבה הסתובבו 8 שקצים שהם נותקו מהגדוד והם היו תלויים באוויר. 8 שקצים תושבי המקום והם חיפשו קשר לגדוד. נודע להם שהפלוגה של ז'וקוב פה והם התייצבו לפלוגה וקיבלו אותנו. כולם עם נשק, כולם מצוידים, והם הפיחו בנו חיים חדשים. גם הם, בעזרתנו, בידיעה שלהם, התחלנו לחפש נשק. נודע להם שבמצב מסוים הצבא האדום בזמן נסיגתו אחד החיילים זרק מכונת ירייה לאגם מסוים. האגם הזה היה תחת פיקוח גרמני. את מכונת הירייה חיפשו כבר 50 משלחות ולא מצאו אותנו. הם ידעו מעדות נאמנה שראו שזרקו פה מכונת ירייה ואף אחד לא מצא אותה. המכונת ירייה צריכה

להיות בתחתית האגם. הם יצאו פעמיים, שלוש, ארבע ולא הצליחו וזה היה כאילו סוד. לא גילו לנו מה הם רוצים. עד שברוב יאושם גילו לנו שהם הולכים לעשות מבצע כזה. אחד מבינינו, שהיה צוללן, שהוא ידע טוב לשחות אמר: חבר'ה, אני הולך אתכם. מה קרה? קחו אותי. הם לקחו אותו וזה לא לקח הרבה ובצלילה השניה או השלישית הוא מצא את מכונת הירייה והביא את מכונת הירייה. כשהוא הביא את מכונת הירייה, בזמן ההוא זה היה משהו כמו טנק ב...-

ש. וכדורים היו?

ת. מצאנו כדורים. וכשכבר היתה מכונת יריה כבר היה לנו על מה להתאמן. הכמה שקצים, שהיו שבויים לשעבר ועברו הדרכה צבאית, ידעו לטפל ושיחקנו עם המכונת יריה הלוך וחזור עד שזה נודע לגדולים של הפרטיזנים. פתאום מופיעה משלחת פרטיזנים ושואלים: מי אתם? מה אתם עושים? קודם כל זה לא שטח שלכם. תעזבו את המקום. יש לכם נשק? חיפשתם נשק במקום שמיועד לנו? הנשק שייך לנו. תנו לנו את הנשק. מי שהיה ה... תיכף אמר: מי שמתקרב, אני... אותו. אז הם אמרו: מה אתם עושים? זה הלצה. אנחנו רק מתלוצצים. לא התכוונו לזה ברצינות. והנשק נשאר אצלנו והטילו עלינו תפקידים.

ש. מי היה המפקד?

ת. אפשטיין היה המפקד. כשהיתה לנו מכונת יריה והיתה שמירה הקפית, מה זאת אומרת, אנחנו מוכנים לשמור עליכם. קודם כל אירגנו מחנה. התקפנו נקודה של מכבי אש והבאנו למחנה חביות בשביל להביא מים. אחר כך התקפנו מחלבה והבאנו כדים בשביל המטבח. צריך ציוד. ואוכל. היה לנו כבר אוכל. עוד לא היה לנו אומץ לקחת פרה, אז היינו מחרימים רק כבשים. זה עוד היה ה... שקראו לו שמייך' פשיסטה, אז לגדוד שלנו שמייך לכבשים, מוות לכבשים.

ש. לגדוד הזה היה שם?

ת. ז'וקוב. היינו שרידי גדוד ז'וקוב.

ש. והתארגנתם?

ת. התארגנו לפעולות וקודם כל בא האביב. מזג האוויר השתפר. התרחצנו. היה לנו מים. אירגנו מטבח.

ש. איפה זה היה?

ת. זה כבר היה ביערות קפולה. היו לנו 8 חבר'ה צעירים עם נשק והיתה לנו מכונת ירייה. זה כבר כוח. יצאנו לפעולות. היה סדר. והשתתפנו בשמירה ההיקפית. זאת שמירה שיצאה לשבוע ימים, לשמור שבוע שלם יומם ולילה.

ש. האם הגדוד הזה השתלב בבריגדת פרטיזנים?

ת. לא. עוד לא. כעבור חודשים מופיע הגדוד. הם הופיעו מפולניה אלינו, חזרה, ונפגשנו. אנחנו באנו כולנו מלובשים, כולנו נקיים, והם באו מוכים ועייפים. ואנחנו עם מכונת ירייה וכמה

חבר'ה עם נשק. ומצאנו עוד כמה כלי נשק, מנשק ישן תיקנו, עשינו, בנינו, וכבר היינו קבוצה לוחמת, ומזה התארגן עוד הגדוד. היו 3 פלוגות בגדוד. אבל זה לא לקח הרבה זמן. היתה ראורגניזציה. סילקו את גילצ'י וסילקו את אפשטיין וסילקו את כל הזקנים והחלשים ואירגנו את גדוד זוקוב מחדש רק של לוחמים וכולם מזוינים. לא נשאר אחד שהיה בלי נשק, ויצאנו בחזרה לדרום, לסביבות לחוביץ'. חלק נשארו במקום. אחותי נשארה, ... נשאר. לא לקחו אותם. היות והייתי מקלען... צירפו עוד כמה גדודים והתארגנה שם בריגדה חדשה לוחמת. הלכנו לפעולות. עשינו מארב בים, הורדנו רכבות. אני הייתי המקלען של הפלוגה ובנימין היה החבלן של הפלוגה. הוא הצליח להוריד רכבות סולו. זה היה איום ונורא. הוא רץ מול המוות. הוא רץ עם הפצצה מול הרכבת. הרכבת הראשונה בבוקר או אחרונה לפנות ערב. הוא הספיק לראות את הרכבת כשעבר המשמר, הוא תקע את הפצצה עם חוט וככה פוצץ שתיים או שלוש רכבות. קראו לו....

ש. איך אתה השתלבת בתוך הפעולות של לחימה פרטיזנית?

ת. אני הייתי המקלען של הפלוגה ויצאתי ראשון. יצאנו למארבים והרגנו 10 שוטרים. כשנודע לגויים על הצלחת הפעולה הם צחקו מהשוטרים: היהודים הרגו אתכם. הפלנו פחד על כל המשטרות בסביבה.

... אמרו: אתה עובר לקבוצה של צנחנים. אתה עובר קורס צניחה ויצניחו אותך חזרה לשטח פולניה בשביל להילחם שם.

ש. מי הציע לך את זה?

ת. לא הציע. היתה פקודה. לא היתה לי ברירה. לא היתה לי ברירה. בא המפקד ואומר להתייצב. ... תדע לך אדוני, אני לא צריך חיילים. אני צריך חבר'ה עם ביצים. אנחנו משאירים את המלחמה לפרטיזנים. נהיה לי חושך בעיניים. פה הגדוד הולך ונפגש עם הצבא האדום ואני צריך ללכת בחזרה לפרטיזנים. ואני מתחיל לדבר: אני יהודי, יש לי אחות ולא פגשתי ולא ידעתי. אז הוא אומר: מה? אני רואה שאתה לא כל כך מאושר בתפקיד החדש שלך. אמרתי: כן מאושר, אבל... אז הוא אמר: אדרבא, תמצא לי אחר ושיחליפו אותך. אני רץ לחבר'ה ומוציא שייגעץ בדרך, והוא אומר: אדרבא, מוטב לי להיות פרטיזן מאשר להיות תחת המשטר הסובייטי. שם יש רעב. פה לפחות היה לנו מה לאכול. והחליפו אותי.

מה התברר? הקבוצה הזו יצאה, עברה קורס צניחה, אבל הם כבר לא צנחו, כי הצבא האדום התקדם כל כך מהר שכבר הפעולה התבטלה. הם באו למינסק וכל אחד קיבל משרה בעורף. ש. מה היה אתך?

ת. אני הלכתי לחזית. אני התנדבתי לחזית. להיות בצבא. הריצו אותנו ברגל עד ביאליסטוק. בביאליסטוק עברנו כמה ימים אימונים וישר לחזית.

ש. איפה היתה החזית?

ת. על הנהר נארה, זה במערבה של פולין, בדרך לרוסיה המזרחית. התקרבו לעיירה לאפי ואחרי 4 ימי לחימה נפצתי.

ש. באיזה נסיבות?

ת. אחרי יום לחימה קיבלנו הוראה להתחפר בלילה, כי בלילה היה צריך להיות שקט. התחפרתי בלילה ורציתי לשנות את עמדותי. רציתי להעמיד את מחנה ה... שלי על פסי הרכבת בשביל שאוכל לצלוף ישר לכפר למטה. ובאחד העצים התחבאו צלפים גרמנים וצלפו עלינו. שמעתי כמה כדורים, כדורים רצו כמו זבובים מכל הצדדים ופתאום כדור פגע ברגלי.

ש. הפציעה היתה קשה?

ת. לא. הפציעה היתה קלה מאוד ולא ירדתי מהחזית. היתה לי מגבת, חבשתי את הרגל במגבת ואני ממשיך. אומר לי הרב סמל: טיפש, אתה נפצעת. תעזוב את החזית. לא הבנתי מה. לא רציתי. לא שמעתי בקולו. אז הוא אומר ברדיו: המקלען נפצע ולא רוצה לעזוב את החזית. הוא ביקש לשלוח מקלען להחליף אותי. שם זה כבר נרשם כגבורה, שאחד נפצע ולא רוצה לעזוב את החזית פצוע.

מן הון להון שמעתי בקולו. ירדתי מהחזית וירדתי עוד ברגל. יכולתי עוד לדרוך על הרגל. אחרי זה התקפה של ה... התקיפו אותנו מרגמות של 6 קנים והמטירו עלינו אש, מה זה אש? ואני צועק: סניטר! כבר התחילה הרגל לכאוב לי מאוד. התנפחה לי הרגל. כבר לא יכולתי לדרוך על הרגל, והדם פורץ. אני צועק: סניטר, סניטר! עזרה! אין עזרה.

אני נפצתי בערך בשעה 5-6 בערב, אולי באמצע הלילה באו סוס ועגלה, הושיבו אותי על העגלה והביאו אותי לעזרה ראשונה. תיכף נתנו לי זריקה, רחצו לי את הרגל, רחצו לי את החולצה. הייתי מלוכלך, מיוזע, ונתנו לי גם לאכול. הייתי גם רעב. עשו לי תחבושת.

ש. לאן פינו אותך?

ת. לאחד הכפרים, לאחד המקומות של עזרה ראשונה ראשונית בחזית. למחרת בבוקר בא כבר אמבולנס והביאו אותי לביאליסטוק. שם שיכנו אותי באסם גדול עם תבן. היו גם סדינים. השכיבו אותי ורחצו אותי ובא רופא ועשו לי גבס על הרגל ולא ידעו אם העצם פגומה או לא פגומה, כי לא היה להם רנטגן.

...בנובוגרודק פגשתי את אחד המכירים שלי, שהוא דאג להכניס אותי כפרטיזן פצוע לבית החולים האזרחי. קיבלתי טיפול, אבל אוכל לא קיבלתי, כי בית החולים עבד בלי מטבח. כל חולה היה צריך להביא אוכל מהבית.

ש. מי היו הפצועים?

ת. הפצועים שנפצעו בדרך. שכבתי שם שבועיים. הבראתי ויצאתי מבית חולים והלכתי להתגייס ללשכת הגיוס. אין ברירה. בלשכת הגיוס הרופא סידר לי תעודה שאני משוחרר מהצבא לשלושה חודשים. אז כבר חזרתי לניישוויש לאחותי עם תעודה אזרחית שאני משוחרר מהצבא. שיניתי קצת את השם שלי ובניישוויש איכשהו היו לי 3 חודשים חופשי.

במשך הזמן התגייסתי למשטרה הרוסית. עברתי קורס קצינים וקיבלתי קצונה במשטרה הנ.
ק.ו.ד. הרוסית.

ש. מה היה תפקידך?

ת. קודם כל אחראי על בית הסוהר, ואחר כך קיבלתי מפקד משטרה כפרית. ופעלתי.

ש. עד מתי?

ת. עד ספטמבר 1945.

ש. היית במשטרה.

ת. כן.

ש. ויצאתם גם לפעולות נגד פולנים לבנים?

ת. בהחלט. נגד פולנים לבנים. לא רק פולנים לבנים, זה לא היה כל כך העיקר. השתתפתי
בדה-נאציפיקציה של המחוז, להשמיד את שארית הנאצים שהיו משתפי פעולה בהרג
היהודים. את זה אני ראיתי לעצמי כתפקיד קדוש, שאלוהים מינה אותי. היתה לי הזדמנות
לעשות נקמה בשונאי ישראל, ונקמתי בהם בלי רחמנות. לא כאן המקום לספר את הפעולות
שביצענו, אבל ביצענו פעולות די רציניות, וזה סיפק אותי. כי הכעס היה גדול. לכולם היו ידיים
לא נקיות מדם יהודי.

ש. עצרתם אותם ושפטו אותם?

עצרנו אותם ושפטנו אותם. הייתי נציג העם בבית המשפט ושם נתנו 15 שנות מאסר, מאסר
עולם. עשו 30 משפטים ביום אחד.

מקור: ארכיון יד ושם 9325/0.3